

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۲۱، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۷، صفحات ۱۱۳-۱۳۳

## بررسی رابطه استرس مالی با کیفیت زندگی کاری روستاییان: مطالعه

### موردی شهرستان ایلام

مریم پایدار و رؤیا اشراقی سامانی\*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۲/۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۶/۲۱

#### چکیده

مطالعه حاضر، با هدف بررسی رابطه استرس مالی با کیفیت زندگی کاری روستاییان شهرستان ایلام، از نظر روش داده‌پردازی از نوع تحقیقات کمی-پیمایشی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها توصیفی-علی و مقایسه‌ای بود. جامعه آماری تحقیق افراد شاغل و ساکن روستاهای شهرستان ایلام بودند ( $N=21658$ ) که از آن میان، بر اساس جدول مورگان، ۳۷۷ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی با انتساب متناسب به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که روایی آن از طریق پانل متخصصان و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای سن روستاییان، تعداد فرزندان، کیفیت زندگی مالی، استرس ناشی از شرایط شغلی و متغیر ساعات کار در هفته بیشترین تأثیر را در کیفیت زندگی کاری دارند.

**کلیدواژه‌ها:** کیفیت زندگی کاری، استرس مالی، شاغلان روستایی، ایلام (شهرستان).

---

\* به ترتیب، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، گروه مدیریت کشاورزی، واحد ایلام، دانشگاه آزاد اسلامی، ایلام، ایران؛ نویسنده مسئول و دانشیار، گروه مدیریت کشاورزی، واحد ایلام، دانشگاه آزاد اسلامی، ایلام، ایران.  
(r\_eshraghi\_s@yahoo.com)

## مقدمه

کیفیت زندگی کاری از مهم‌ترین موضوعات مدیریت منابع انسانی است که با رضایت شغلی، ترک شغل، میزان گردش مالی، شخصیت و استرس ناشی از کار مرتبط است (۱). امروزه، بهبود کیفیت زندگی کاری از مهم‌ترین اهداف هرسازمان و کسانی است که برای آن سازمان کار می‌کنند. اگر یک کارگر واقعاً احساس کند که کیفیت زندگی کاری او بهبود یافته است، اعم از اینکه نتیجه عملکرد خودش باشد و یا سیاست‌هایی که از طرف سازمان در راستای افزایش بهره‌وری اتخاذ می‌شود، این احساس به کارگر نیروی بیشتری در انجام کار می‌بخشد. کیفیت زندگی کاری به معنی تصورات ذهنی، ادراکات و برداشت کارکنان یک سازمان از مطلوبیت فیزیکی و روانی محیط کار خود است (۲). در واقع، کیفیت زندگی کاری به مفهوم داشتن نظارت صحیح، شرایط کاری، پرداخت و مزایای مطلوب و مهم‌تر از همه، ایجاد فضای کار چالشی، مشارکتی و اقناعی است که از طریق توجه به فلسفه روابط کارکنان به دست می‌آید (۳). این در حالی است که در دهه اخیر، موضوع استرس و آثار آن در زندگی کاری مورد توجه بسیار واقع شده است. یکی از عواملی که بر کاهش کارایی و از دست رفتن نیروی انسانی تأثیر دارد، استرس مالی است. استرس مالی از انواع استرسی است که افراد در محیط کار و خانواده با آن رو در رو هستند. فشار مالی شامل زندگی بدون امکانات مالی کافی، نبود غذا و سرپناه مناسب برای خانواده یکی از دلایل استرس مالی به‌شمار می‌رود، که خود ناشی از بیکاری در کوتاه‌مدت، عدم اشتغال، حقوق زیر خط فقر، و عدم بیمه درمانی برای بیماری‌های جدی است. فشار مالی باعث ناامیدی ناشی از ناتوانی مالی برای خرید ملزومات مورد نیاز زندگی یا عدم پرداخت صورت‌حساب‌ها به دلیل درآمد نامحدود است (۴). بنابراین، بررسی استرس مالی و اثرات آن بر کیفیت کاری حائز اهمیت است.

از آنجا که نواحی روستایی ایران با مشکلاتی از قبیل نبود فرصت‌ها و موقعیت‌ها برای ارتقا و تغییر شغل مناسب، کمبود مراکز درمانی، مسکن نامناسب، مشکلات و آسیب‌های

ناشی از نابرابری‌های بین محیط شهری و روستاها، فقدان وسایل نقلیه برای عبور و مرور و انجام بهتر کارها، تغذیه نامناسب و مسکن ناپایدار و عدم مشارکت مردم مواجه‌اند (۵)، توجه به وضعیت کیفیت زندگی و به‌ویژه کیفیت زندگی کاری ساکنان این مناطق حائز اهمیت است. در این راستا، نواحی روستایی شهرستان ایلام نیز از این قاعده مستثنی نیستند و از آنجا که شغل غالب روستاییان این منطقه کشاورزی و دامپروری و مشاغل وابسته است، لزوم توجه به کیفیت زندگی کاری این روستاییان بیش از پیش احساس می‌شود. همچنین، از آنجا که شغل کشاورزی و مشاغل وابسته بدان همراه با مخاطره و عدم اطمینان است، روستاییان بیش از سایر اقشار جامعه در معرض استرس مالی قرار دارند و چه‌بسا استرس مالی بر کیفیت زندگی آنها تأثیرگذار است. این در حالی است که در خصوص کیفیت زندگی کاری در روستاها و اثر استرس مالی بر آن مطالعه‌ای درخور توجه در ایران و به‌خصوص در استان ایلام انجام نشده است. از آنجا که توجه بدین نکته تضمین‌کننده بقای زندگی در روستاهاست و روستاییان تا زمانی در روستاها زندگی می‌کنند که امرار معاش آنها با مشکل مواجه نشود، هدف از تحقیق حاضر بررسی رابطه بین استرس مالی و کیفیت زندگی کاری در میان روستاییان شهرستان ایلام بوده و این سؤال مطرح شده است که «آیا بین استرس مالی و کیفیت زندگی کاری رابطه‌ای وجود دارد؟». در راستای پاسخ‌گویی بدین سؤال، اهداف زیر دنبال شده است:

- بررسی رابطه ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی با کیفیت زندگی کاری در میان روستاییان شهرستان ایلام؛
- بررسی رابطه ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی با استرس مالی در میان روستاییان شهرستان ایلام؛ و
- بررسی رابطه بین استرس مالی و ابعاد کیفیت زندگی کاری در میان روستاییان شهرستان ایلام.

مفهوم کیفیت زندگی کاری که ابتدا در اروپا و طی دهه پنجاه ابداع شد، فرآیندی است که از طریق آن، همه اعضای سازمان از مجاری باز و متناسب ایجادشده بدین منظور در تصمیم‌های به‌ویژه بسیار تأثیرگذار بر شغل و محیط کار آنها به‌نوعی دخالت می‌کنند (۶). در تعریف کلی، می‌توان گفت که کیفیت زندگی کاری به معنی تصور ذهنی و برداشت کارکنان یک سازمان از مطلوبیت فیزیکی و روانی محیط کار و شرایط کار خود است (۷). کیفیت زندگی کاری عبارت است از واکنش کارکنان نسبت به کار به‌ویژه پیامدهای فردی آن در ارضای شغلی و سلامت روحی. این تعریف بر پیامدهای شخصی تجربه کاری و چگونگی بهبود کار در راستای رفع نیازهای فرد تأکید دارد (۸). امروزه، یکی از عوامل مؤثر بر کاهش کارآیی و از دست رفتن نیروی انسانی استرس مالی است. بنا به تعریف، استرس عبارت است از ادراکات ذهنی شخصی و تفسیر وی از موقعیتی که خارج از توانایی‌هایش است و می‌تواند باعث اختلال در سلامتی وی شود. به‌طور کلی، استرس را همه افراد تجربه می‌کنند و باید توجه کرد که درجاتی از استرس می‌تواند در افزایش و بهبود عملکرد افراد مؤثر باشد (۹)؛ ولی زمانی که فشار روانی از حد توان شخص بگذرد، اختلالات رفتاری و هیجانی بروز می‌کند (۱۰)؛ و استرس مالی یکی از انواع استرس کارکنان در محیط کار و خانواده است.

در سه دهه اخیر، مطالعاتی در مورد کیفیت زندگی کاری و ارتباط آن با استرس مالی انجام شده و هر محقق با توجه به فرضیات خود به بررسی رابطه عامل یا عامل‌هایی خاص با کیفیت زندگی کاری پرداخته است. خاقانی‌زاده و همکاران (۱۱)، در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی رابطه استرس شغلی و کیفیت زندگی کاری پرستاران شاغل در بیمارستان‌های منتخب نیروهای مسلح» که روی دویست نفر از کارکنان پرستاری انجام شد، بدین نتیجه دست یافتند که همبستگی منفی بین استرس شغلی و کیفیت زندگی کاری پرستاران وجود دارد. همچنین، یافته‌های پژوهش حاجلو (۱۲) نشان داد که میان استرس شغلی و تمام ابعاد کیفیت زندگی کاری رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد.

ایمنی و همکاران (۱۳)، در مطالعه خود با عنوان «ارتباط کیفیت زندگی کاری و استرس شغلی در کارکنان سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران استان همدان»، بدین نتیجه رسیدند که هر قدر کیفیت زندگی کاری کارکنان بیشتر شود، استرس کمتری را تجربه می‌کنند. مدیران باید توجه بیشتری به کیفیت زندگی کارکنان خود داشته باشند. استفاده از برنامه‌های کاری، راه‌های ارتباطی باز و مشارکت کارکنان در تصمیم‌گیری‌های شغلی سازمان از راه‌های ارتقای کیفیت و کاهش استرس است. حمیدی و همکاران (۱)، در مطالعه خود با عنوان «رابطه کیفیت زندگی کاری با سطح مشارکت و استرس در کارکنان مراکز بهداشتی درمانی» که روی ۳۲۴ نفر از کارکنان مراکز بهداشتی درمانی شهرستان همدان به روش تصادفی انجام گرفت، بدین نتیجه رسیدند که بین کیفیت زندگی کاری و استرس رابطه منفی وجود دارد. نتایج مطالعه قلعه‌ای و همکاران (۱۴) نشان داد که کیفیت زندگی کاری با تحصیلات کارکنان و سابقه کار آنها همبستگی معنی‌دار دارد؛ اما رابطه آن با جنسیت، تأهل، و سن معنی‌دار نیست. ضمناً بر اساس آزمون همبستگی پیرسون، بین کیفیت زندگی کاری و استرس شغلی افراد ارتباط معنی‌دار به‌دست آمده است؛ به دیگر سخن، هر قدر کیفیت زندگی کاری فرد بیشتر شود، استرس کمتری را تجربه می‌کند.

بروک و همکاران (Bruk et al., 1991)، به نقل از قاسم‌زاده (۱۵)، به بررسی رابطه کیفیت زندگی با جنسیت بر اساس معیار سلامت جسمانی پرداخته و بدین نتیجه رسیدند که علی‌رغم ارتقای کیفیت زندگی در زنان، این تفاوت معنی‌دار نیست؛ همچنین، بین تحصیلات و کیفیت زندگی رابطه معنی‌دار وجود دارد.

بوفردی و همکاران (۱۶)، با مطالعه روی کیفیت زندگی کاری کارمندان دانشگاه جرج میسون، به بررسی نقش برخی از قوی‌ترین منابع استرس در کیفیت زندگی کاری پرداختند، که از آن جمله‌اند: درک حمایت‌های سازمانی، تأثیر تعهد سازمانی، فرهنگ خانواده و فرهنگ کاری، منابع فشار و استرس و منابع رضایت، تفاوت‌های جنسیتی در کیفیت زندگی

کاری، تفاوت‌های نژادی و قومی در کیفیت زندگی کاری، پیش‌بینی و درک حمایت‌های سازمانی و تأثیر تعهد سازمانی و حجم کاری و مسئولیت‌های اداره، خانه و خانواده. طبق مطالعه والتون (۱۷)، کیفیت زندگی کاری موجب نگرش مثبت افراد نسبت به کار و ارتقای بهره‌وری و انگیزش درونی می‌شود. ترهون (۱۸)، در مطالعه کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس، نشان داد که استرس مالی بر کیفیت زندگی کاری معلمان تأثیر منفی دارد.

وانگ و همکاران (۱۹)، در تحقیقی با عنوان «بررسی کیفیت زندگی و افسردگی برای افسران پلیس در کائوسیونگ، تایوان»، نشان دادند که استرس، اضطراب و افسردگی به کیفیت پایین زندگی کارگران مربوط می‌شوند؛ همچنین، احساس استرس، اضطراب و افسردگی رابطه معکوس با کیفیت زندگی دارد. بنابراین، داده‌های این تحقیق نشان می‌دهد که استرس رابطه معکوس با دو عامل کیفیت زندگی شامل شرایط محیط و ارتباط اجتماعی دارد؛ همچنین، استرس با اضطراب و افسردگی و سلامت جسمانی رابطه مستقیم و با وضعیت محیطی و روابط اجتماعی رابطه معکوس دارد و اضطراب نیز با افسردگی و سلامت جسمانی رابطه مستقیم و با کیفیت زندگی رابطه معکوس دارد؛ و سرانجام، استرس، اضطراب و افسردگی با تقاضا و کنترل شغل رابطه غیرمستقیم دارد.

در نهایت، محققان مدارکی دال بر تأثیرات مهم کیفیت زندگی کاری روی واکنش‌های رفتاری کارکنان مانند هویت سازمانی، رضایت شغلی، مشارکت کاری، تلاش شغلی، عملکرد شغلی، قصد ترک خدمت، و تغییر و تبدیل سازمان ارائه داده‌اند (۲۰).

بررسی مطالعات پیشین نشان داد که در زمینه کیفیت زندگی کاری، مطالعات زیادی در داخل و خارج از کشور انجام پذیرفته، اما در مورد روستاییان، این‌گونه مطالعات بسیار محدود است؛ و همچنین، اثر استرس مالی بر کیفیت زندگی کاری روستاییان به‌صورت ویژه بررسی نشده است. از این‌رو، مطالعه حاضر بر آن است که با بررسی رابطه بین استرس مالی و کیفیت زندگی کاری در میان روستاییان شهرستان ایلام به ادبیات موجود بیفزاید.

## روش تحقیق

پژوهش حاضر، از لحاظ هدف، کاربردی است، چرا که در راستای توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص (یعنی، رابطه بین استرس مالی و کیفیت زندگی کاری) برای استفاده در برنامه‌ریزی‌های جاری انجام می‌گیرد؛ به لحاظ تحلیل عددی داده‌ها به‌منظور بیان و یا توضیح دلایل تغییرات در پدیده‌های اجتماعی، تحقیق کمی است؛ و از نظر گردآوری داده‌ها نیز از نوع تحقیقات توصیفی- علی و مقایسه‌ای به‌شمار می‌رود.

شهرستان ایلام، با مساحت ۲۱۶۵ کیلومتر مربع، از شهرستان‌های استان ایلام بوده و مرکز آن شهر ایلام است که مرکز استان نیز محسوب می‌شود. این شهرستان در شمال غربی استان قرار گرفته و با شهرستان‌های ایوان، ملکشاهی، سیروان، چرداول، دره‌شهر و نیز مهران همسایه است. شهرستان ایلام از غرب به کشور عراق محدود می‌شود. این شهرستان دارای سه بخش و شش دهستان است. بخش سیروان شامل دهستان‌های میشخاص و علیشروان، بخش مرکزی شامل دهستان‌های ده پایین و شهید کشوری، و بخش چوار شامل دهستان‌های ارکوازی و بولی است. طبق نتایج سرشماری مرکز آمار ایران (۲۱)، جمعیت شهرستان ایلام در سال ۱۳۹۰ برابر با ۲۱۳۵۷۹ نفر بوده است.

جامعه آماری تحقیق دربرگیرنده افراد شاغل ساکن روستاهای شهرستان ایلام (شامل بانقلان، بلین، چالسر، چشمه‌کبود، شهرک شهید کشوری، قدس، فاطمیه، مهدی‌آباد و هفت‌چشمه) است ( $N=21658$ ). با استفاده از جدول مورگان، حجم نمونه ۳۷۷ نفر برآورد و نمونه مورد مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی با انتساب متناسب انتخاب شد.

در تحقیق حاضر، متغیرهای مستقل عبارت‌اند از: ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی پاسخ‌گویان و استرس مالی. بر اساس تعریف کونگر و همکاران (۴) از استرس مالی، در مطالعه حاضر، متغیر استرس مالی در سه بعد مورد سنجش قرار گرفته است: ۱- کیفیت زندگی مالی (توانایی تأمین غذا با کیفیت قابل قبول، سرپناه مناسب برای افراد تحت تکفل، امکانات رفاهی و خدمات تفریحی، خدمات بهداشتی- درمانی، تحصیل و استفاده از خدمات آموزشی)، ۲- استرس ناشی از نارضایتی اقتصادی (مشکلات در پرداخت اقساط،

ناتوانی در تأمین هزینه‌های غیرمنتظره، داشتن بدهی بزرگ، داشتن وام با نرخ بهره بالا، کاهش ارزش دارایی‌ها، کاهش قدرت خرید، افزایش قیمت‌ها، کاهش پس‌انداز و ...، و ۳- استرس مالی ناشی از شرایط شغلی (عدم وجود امنیت شغلی، عدم وجود حمایت‌های شغلی، بیمه‌ای و اجتماعی مناسب، تضاد پذیرش مجموعه‌ای از الزامات شغلی با مجموعه‌ای دیگر، روابط کارکنان در محیط کار، عدم امکان تصمیم‌گیری توسط کارکنان، سختی کار و ...). متغیر وابسته نیز کیفیت زندگی کاری است که بر اساس تعریف شریف‌زاده و عباسی (۸)، ابعاد آن عبارت‌اند از: پرداخت منصفانه و کافی، محیط کاری ایمن و بهداشتی، توسعه قابلیت‌های انسانی، فرصت رشد و امنیت مداوم، یکپارچگی و انسجام اجتماعی، قانون‌گرایی، فضای کلی زندگی، وابستگی اجتماعی و زندگی کاری.

در پژوهش حاضر، برای سنجش متغیرهای مستقل و وابسته از پرسشنامه محقق‌ساخته با سؤالات بسته، که بومی‌شده پرسشنامه کیفیت زندگی والتون (۱۷) است، استفاده شد. سؤالات بسته به صورت طیف چندگزینه‌ای لیکرت طراحی شدند. ملاک روایی در این تحقیق حاضر روایی محتوایی و ظاهری است؛ بدین منظور، روایی ظاهری پرسشنامه با استفاده از نظرات پانل متخصصان و استاد راهنما تأیید شد. برای تعیین اعتبار پرسشنامه، تعداد سی پرسشنامه در جامعه آماری مشابه با جامعه آماری تحقیق تکمیل شد و با استفاده از رابطه آلفای کرونباخ، اعتبار برای قسمت‌های مختلف پرسشنامه به شرح جدول ۱ به دست آمد.

جدول ۱- مقادیر آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی بخش‌های مختلف پرسشنامه

| ردیف | بخش              | تعداد گویه | مقدار آلفا |
|------|------------------|------------|------------|
| ۱    | کیفیت زندگی کاری | ۳۰         | ۰/۸۹       |
| ۲    | استرس مالی       | ۳۷         | ۰/۷۸       |
|      | مجموع            |            | ۰/۸۲       |

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همان‌گونه که دیده می‌شود، میزان این ضریب برای مجموع متغیرها ۰/۸۲ بوده، که نشان‌دهنده ثبات و پایایی قابل قبول مقیاس‌های به کار گرفته شده است. در پژوهش حاضر،

از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS<sup>20</sup> استفاده شد؛ همچنین، در راستای دستیابی به اهداف تحقیق، فرضیات زیر بیان شدند:

- بین ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی پاسخ‌گویان با ابعاد کیفیت زندگی کاری در میان روستاییان شهرستان ایلام رابطه معنی‌دار وجود دارد.
- بین ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی پاسخ‌گویان با استرس مالی در میان روستاییان شهرستان ایلام رابطه معنی‌دار وجود دارد.
- بین ابعاد استرس مالی و ابعاد کیفیت زندگی کاری در میان روستاییان شهرستان ایلام رابطه معنی‌دار وجود دارد.

به‌منظور تحلیل داده‌ها و بررسی فرضیات تحقیق، از روش‌های آمار توصیفی شامل میانگین، واریانس، انحراف معیار و نیز آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی پیرسون و آزمون‌های مقایسه میانگین از جمله آزمون  $t$  مستقل و تحلیل واریانس یک‌طرفه  $f$  و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

### نتایج و بحث

در پژوهش حاضر، نتایج بررسی ویژگی‌های فردی افراد مورد مطالعه بدین شرح است:

اکثریت افراد مورد مطالعه با جمعیت ۳۱۷ نفر (۸۴/۱ درصد) مرد بودند. میانگین سنی پاسخ‌گویان ۳۸/۷۷ سال بود، که جوان‌ترین آنها هفده سال و مسن‌ترین آنها هشتاد سال سن داشت. بیشتر پاسخ‌گویان با فراوانی ۸۰/۱ درصد (۳۰۲ نفر) را افراد متأهل تشکیل می‌دادند. اکثر افراد مورد مطالعه (۲۷/۱ درصد) دارای تحصیلات دیپلم بودند. همچنین، ۱۱۸ نفر (۳۱/۲۹ درصد) از پاسخ‌گویان سه یا چهار فرزند داشتند. تعداد اعضای خانواده ۱۵۸ نفر (۴۱/۹۰ درصد) از پاسخ‌گویان نیز سه یا چهار نفر بود. همچنین، کمترین میزان درآمد ماهانه افراد مورد مطالعه دویست هزار تومان و بیشترین میزان آن بیست میلیون تومان بود؛ بیشترین آنها (۴۶/۷ درصد) یک تا دو میلیون تومان درآمد داشتند. اکثریت افراد پاسخ‌گو

(۲۴۴ نفر یا ۶۴/۷ درصد) به صورت دائم شاغل بودند. همچنین، اکثریت افراد پاسخ‌گو (۱۳۷ نفر یا ۳۶/۳ درصد) کشاورز بودند؛ و ۲۱۵ نفر (۵۷/۰۲ درصد) از پاسخ‌گویان بین چهل تا شصت ساعت در هفته کار می‌کردند.

### نتایج آزمون مقایسه میانگین

نتایج مقایسه میانگین میزان کیفیت زندگی کاری با استفاده از آزمون  $t$  مستقل نشان داد که بین میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ‌گویان زن و مرد و همچنین، مجرد و متأهل تفاوت معنی‌دار وجود ندارد، در حالی که بین میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ‌گویان بر اساس نوع اشتغال تفاوت معنی‌دار در سطح معنی‌داری یک درصد با ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد؛ به دیگر سخن، بر اساس میانگین گروه‌ها، کیفیت زندگی کاری افراد دارای اشتغال دائم بالاتر است (جدول ۲).

جدول ۲- نتایج آزمون  $t$  مستقل برای مقایسه میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ‌گویان

| متغیر مستقل     | تعداد | میانگین | انحراف معیار | آماره $t$ | سطح معنی‌داری |
|-----------------|-------|---------|--------------|-----------|---------------|
| زن              | ۶۰    | ۲/۹۵۲   | ۱/۱۷۶        | -۰/۳۱۶    | ۰/۷۵۲         |
| مرد             | ۳۱۷   | ۲/۹۹۶   | ۰/۹۴۹        |           |               |
| متأهل           | ۳۰۲   | ۳/۰۰۴   | ۰/۹۹۰        | ۰/۵۸۶     | ۰/۵۵۸         |
| مجرد            | ۷۵    | ۲/۹۲۹   | ۰/۹۷۷        |           |               |
| اشتغال پاره وقت | ۱۲۳   | ۲/۴۹۸   | ۰/۹۶۵        | ۷/۳۷۰     | ۰/۰۰۰         |
| اشتغال دائم     | ۲۴۴   | ۳/۲۵۰   | ۰/۹۰۱        |           |               |

مأخذ: یافته‌های پژوهش

### نتایج تحلیل واریانس یک‌طرفه $F$ (آزمون مقایسه میانگین)

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل واریانس، میانگین میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ‌گویان بر حسب طبقات درآمدی ( $p=۰/۰۰۰$ ) متفاوت است. بنابراین، می‌توان گفت که بین میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ‌گویان بر حسب طبقات درآمد تفاوت معنی‌دار در سطح یک درصد وجود دارد (جدول ۳).

### جدول ۳- آزمون f برای مقایسه میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ‌گویان بر حسب طبقات درآمدی

| مجموع مجذورات      | درجه آزادی | میانگین مجذورات | آماره f | سطح معنی‌داری |
|--------------------|------------|-----------------|---------|---------------|
| تغییرات بین گروهی  | ۴          | ۱۹/۲۴۵          | ۲۶/۴۲۶  | ۰/۰۰۰         |
| تغییرات درون گروهی | ۳۷۲        | ۰/۷۲۸           |         |               |

مأخذ: یافته‌های پژوهش

### نتایج آزمون همبستگی ویژگی‌های فردی با کیفیت زندگی کاری

نتایج بررسی ضریب همبستگی بین دو متغیر سن و کیفیت زندگی کاری (جدول ۴) نشان‌دهنده رابطه معنی‌دار بین این دو متغیر در سطح یک درصد است ( $r=0/188$ )؛ به دیگر سخن، سن رابطه مثبت با کیفیت زندگی کاری دارد و هرچه سن بالاتر باشد، کیفیت زندگی کاری نیز بالاتر است. همچنین، نتایج بررسی ضریب همبستگی متغیرهای تعداد فرزندان، تعداد افراد خانواده و ساعات کار در هفته با کیفیت زندگی کاری بیانگر رابطه معنی‌دار بین آنها در سطح یک درصد است. بنابراین، هر چه تعداد ساعات کاری در هفته بیشتر باشد، کیفیت زندگی کاری بالاتر است، در حالی که نتایج بررسی ضریب همبستگی متغیرهای سابقه کار و میزان پس‌انداز با کیفیت زندگی کاری نشان داد که رابطه معنی‌دار بین آنها وجود ندارد.

### جدول ۴- نتایج آزمون همبستگی بین ویژگی‌های فردی و کیفیت زندگی کاری

| ویژگی‌های فردی      | ضریب همبستگی پیرسون | سطح معنی‌داری |
|---------------------|---------------------|---------------|
| سن                  | ۰/۱۸۸               | ۰/۰۰۰         |
| تعداد فرزندان       | ۰/۱۳۴               | ۰/۰۰۰         |
| تعداد افراد خانواده | ۰/۱۵۱               | ۰/۰۰۰         |
| ساعات کاری در هفته  | ۰/۱۷۷               | ۰/۰۰۰         |
| سابقه کار           | ۰/۰۹۷               | ۰/۰۶          |
| میزان پس‌انداز      | ۰/۰۱۸               | ۰/۷۲۷         |

مأخذ: یافته‌های پژوهش

### نتایج آزمون همبستگی ابعاد کیفیت زندگی کاری با کیفیت زندگی مالی

نتایج آزمون همبستگی (پیرسون) بین متغیرهای پرداخت منصفانه و کافی، محیط کاری ایمن و بهداشتی، توسعه قابلیت‌های انسانی، فرصت رشد و امنیت مداوم، یکپارچگی و انسجام اجتماعی، قانون‌گرایی، فضای کلی زندگی، وابستگی اجتماعی و زندگی کاری و کیفیت زندگی کاری با کیفیت زندگی مالی نشان داد که رابطه معنی‌دار بین این متغیرها در سطح یک درصد وجود دارد (جدول ۵).

جدول ۵- نتایج آزمون همبستگی بین ابعاد کیفیت زندگی کاری و کیفیت زندگی مالی

| ابعاد کیفیت زندگی کاری       | ضریب همبستگی پیرسون | سطح معنی‌داری |
|------------------------------|---------------------|---------------|
| پرداخت منصفانه و کافی        | ۰/۷۷۱               | ۰/۰۰۰         |
| محیط کاری ایمن و بهداشتی     | ۰/۷۳۳               | ۰/۰۰۰         |
| توسعه قابلیت‌های انسانی      | ۰/۷۰۴               | ۰/۰۰۰         |
| فرصت رشد و امنیت مداوم       | ۰/۷۰۵               | ۰/۰۰۰         |
| یکپارچگی و انسجام اجتماعی    | ۰/۶۷۱               | ۰/۰۰۰         |
| قانون‌گرایی                  | ۰/۷۴۳               | ۰/۰۰۰         |
| فضای کلی زندگی               | ۰/۷۱۰               | ۰/۰۰۰         |
| وابستگی اجتماعی و زندگی کاری | ۰/۶۸۸               | ۰/۰۰۰         |
| کیفیت زندگی کاری             | ۰/۷۸۳               | ۰/۰۰۰         |

مأخذ: یافته‌های پژوهش

### نتایج آزمون همبستگی ابعاد کیفیت زندگی کاری با شدت استرس ناشی از نارضایتی اقتصادی

بر اساس نتایج آزمون همبستگی پیرسون (جدول ۶)، بین متغیرهای پرداخت منصفانه و کافی، محیط کاری ایمن و بهداشتی، توسعه قابلیت‌های انسانی، فرصت رشد و امنیت مداوم، یکپارچگی و انسجام اجتماعی، قانون‌گرایی، فضای کلی زندگی، وابستگی اجتماعی و زندگی کاری و کیفیت زندگی کاری با استرس ناشی از نارضایتی اقتصادی در سطح یک درصد رابطه معنی‌دار وجود دارد. از آنجا که ضریب همبستگی برای تمام این متغیرها منفی است، بین ابعاد کیفیت زندگی کاری و استرس ناشی از نارضایتی اقتصادی رابطه معکوس وجود دارد.

جدول ۶- نتایج آزمون همبستگی بین ابعاد کیفیت زندگی کاری و شدت استرس ناشی از نارضایتی اقتصادی

| ابعاد کیفیت زندگی کاری       | ضریب همبستگی پیرسون | سطح معنی داری |
|------------------------------|---------------------|---------------|
| پرداخت منصفانه و کافی        | -۰/۳۳۴              | ۰/۰۰۰         |
| محیط کاری ایمن و بهداشتی     | -۰/۴۲۱              | ۰/۰۰۰         |
| توسعه قابلیت های انسانی      | -۰/۳۹۶              | ۰/۰۰۰         |
| فرصت رشد و امنیت مداوم       | -۰/۴۱۱              | ۰/۰۰۰         |
| یکپارچگی و انسجام اجتماعی    | -۰/۳۸۹              | ۰/۰۰۰         |
| قانون گرایی                  | -۰/۴۸۸              | ۰/۰۰۰         |
| فضای کلی زندگی               | -۰/۴۹۱              | ۰/۰۰۰         |
| وابستگی اجتماعی و زندگی کاری | -۰/۴۳۴              | ۰/۰۰۰         |
| کیفیت زندگی کاری             | -۰/۴۶۲              | ۰/۰۰۰         |

مأخذ: یافته های پژوهش

### نتایج آزمون همبستگی ابعاد کیفیت زندگی کاری با استرس مالی ناشی از شرایط شغلی

جدول ۷ نشان دهنده نتایج آزمون همبستگی (پیرسون) بین ابعاد کیفیت زندگی کاری و استرس ناشی از شرایط شغلی است. نتایج نشان داد که رابطه معنی داری بین این متغیرها در سطح یک درصد وجود دارد. همان طور که مشاهده می شود، ضریب همبستگی برای تمام این متغیرها منفی است؛ از این رو، بین ابعاد کیفیت زندگی و استرس مالی ناشی از شرایط شغلی رابطه معکوس وجود دارد، بدین صورت که اگر استرس مالی ناشی از شرایط شغلی بالا باشد، میزان کیفیت زندگی کاری پایین است.

جدول ۷- نتایج آزمون همبستگی ابعاد کیفیت زندگی کاری با استرس مالی ناشی از شرایط شغلی

| ابعاد کیفیت زندگی کاری       | ضریب همبستگی پیرسون | سطح معنی داری |
|------------------------------|---------------------|---------------|
| پرداخت منصفانه و کافی        | -۰/۳۸۹              | ۰/۰۰۰         |
| محیط کاری ایمن و بهداشتی     | -۰/۴۲۷              | ۰/۰۰۰         |
| توسعه قابلیت های انسانی      | -۰/۳۷۷              | ۰/۰۰۰         |
| فرصت رشد و امنیت مداوم       | -۰/۴۰۲              | ۰/۰۰۰         |
| یکپارچگی و انسجام اجتماعی    | -۰/۴۳۳              | ۰/۰۰۰         |
| قانون گرایی                  | -۰/۴۹۱              | ۰/۰۰۰         |
| فضای کلی زندگی               | -۰/۴۷۰              | ۰/۰۰۰         |
| وابستگی اجتماعی و زندگی کاری | -۰/۴۵۶              | ۰/۰۰۰         |
| کیفیت زندگی کاری             | -۰/۴۷۰              | ۰/۰۰۰         |

مأخذ: یافته های پژوهش

### نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه

در این قسمت، به منظور شناخت بیشتر عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی کاری، از تحلیل رگرسیون استفاده شد. در تحقیق حاضر، بر اساس مدل رگرسیونی چندگانه و نتایج آزمون همبستگی، متغیرهای مستقل شامل سن، تعداد فرزندان، تعداد افراد خانواده، ساعات کاری در هفته، استرس مالی ناشی از شرایط شغلی، استرس ناشی از نارضایتی اقتصادی، و کیفیت زندگی مالی به عنوان سازه‌های مؤثر در تبیین کیفیت زندگی کاری وارد مدل شدند.

جدول ۸- نتایج برآورد تحلیل رگرسیون اثر متغیرهای مستقل بر کیفیت زندگی کاری

| متغیر                          | B      | خطای استاندارد | ضریب استاندارد |                | آماره t | سطح معنی‌داری |
|--------------------------------|--------|----------------|----------------|----------------|---------|---------------|
|                                |        |                | Beta           | ضریب استاندارد |         |               |
| ضریب ثابت                      | ۱/۱۸۱  | ۰/۲۴۸          |                |                | ۴/۷۵۶   | ۰/۰۰۰         |
| کیفیت زندگی مالی               | ۰/۴۳۲  | ۰/۰۲۲          | ۰/۷۱۲          |                | ۱۹/۷۶   | ۰/۰۰۰         |
| استرس ناشی از نارضایتی اقتصادی | -۰/۰۱۳ | ۰/۰۵۲          | -۰/۰۱۰         |                | -۰/۲۴۲  | ۰/۰۸۰         |
| استرس ناشی از شرایط شغلی       | -۰/۱۴۷ | ۰/۰۴۰          | -۰/۱۴۷         |                | -۳/۶۴۵  | ۰/۰۰۰         |
| سن                             | ۰/۱۹۱  | ۰/۰۹۲          | ۰/۰۷۸          |                | ۲/۰۷۲   | ۰/۰۳۹         |
| تعداد فرزندان                  | ۰/۰۷۱  | ۰/۰۲۸          | ۰/۱۶۳          |                | ۲/۵۴۸   | ۰/۰۱۱         |
| تعداد افراد خانواده            | -۰/۰۳۹ | ۰/۰۲۷          | -۰/۰۹۶         |                | -۱/۴۳۶  | ۰/۱۵۲         |
| ساعات کار در هفته              | ۰/۰۰۸  | ۰/۰۰۲          | ۰/۱۱۸          |                | ۳/۷۶۷   | ۰/۰۰۰         |

$$R = ۰/۸۱ \quad R^2 = ۰/۶۵۷ \quad R^2_{\text{Adjusted}} = ۰/۶۵ \quad F = ۱۰۰/۹۱۴$$

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج برآورد الگو نشان داد که معادله رگرسیون در سطح یک درصد معنی‌دار است. یافته‌ها حاکی از آن است که تأثیر متغیر سن روستاییان با ضریب استاندارد ۰/۰۷۸ و تعداد فرزندان با ضریب رگرسیونی ۰/۱۶۳ بر کیفیت زندگی کاری در سطح پنج درصد معنی‌دار است. از طرفی، یافته‌ها حاکی از آن است که تأثیر متغیر کیفیت زندگی مالی با ضریب ۰/۷۱۲، استرس ناشی از شرایط شغلی با ضریب ۰/۱۴۷ و ساعات کار در هفته با ضریب

۰/۱۱۸ در سطح یک درصد بر کیفیت زندگی کاری معنی دار است. مطابق نتایج، این متغیرها بیشترین تأثیر را در کیفیت زندگی کاری دارند. همچنین، بر پایه نتایج رگرسیون چندگانه، مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۶۵ است، گویای آنکه ۶۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته از طریق متغیرهای مستقل لحاظ شده در الگو تبیین می شود.

### نتیجه گیری و پیشنهادها

از مقایسه میانگین میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ گویان زن و مرد و نیز متأهل و مجرد با استفاده از آزمون  $t$  مستقل مشخص شد که بین میزان کیفیت زندگی کاری آنها تفاوت معنی دار وجود ندارد. به دیگر سخن، زنان و مردان مورد مطالعه کیفیت زندگی کاری خود را یکسان بیان کرده اند. این نتیجه در راستای مطالعه رحیمی (۲۲) استو همچنین، در جامعه مورد بررسی، تأهل نقش تعیین کننده در کیفیت زندگی کاری افراد نداشته است. این نتیجه همسو با مطالعه حسن زاده (۲۳) و قلعه ای و همکاران (۱۴) است. از مقایسه میانگین میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ گویان با مشاغل پاره وقت و دائم با استفاده از آزمون  $t$  مستقل مشخص شد که بین میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ گویان بر اساس نوع اشتغال تفاوت معنی دار وجود دارد، حاکی از آنکه نوع شغل افراد در کیفیت زندگی کاری آنها مؤثر است، بدین صورت که افراد با شغل دائم از کیفیت زندگی کاری بالاتری برخوردارند، چرا که از امنیت شغلی بهتری بهره مندند. نتایج مطالعه رحیمی (۲۲) نیز این یافته را تأیید می کند. بر پایه نتایج مقایسه میانگین میزان کیفیت زندگی کاری پاسخ گویان بر حسب طبقات درآمدی با استفاده از آزمون  $f$  می توان گفت که بین آنها تفاوت معنی دار وجود دارد. به دیگر سخن، درآمد نقش مؤثری در کیفیت زندگی کاری افراد دارد. این نتیجه همسو با نتایج مطالعه قلعه ای و همکاران (۱۴) و میرکمالی و همکاران (۲۴) است. نتایج بررسی ضریب همبستگی بین متغیرهای سن، تعداد فرزندان و تعداد افراد خانواده و ساعات کاری در هفته با کیفیت زندگی کاری نشان داد که

رابطه معنی دار بین این متغیرها وجود دارد. به عبارت دیگر، سن رابطه مثبت با کیفیت زندگی کاری داشته و هرچه سن بالاتر باشد، کیفیت زندگی کاری نیز بالاتر است. همچنین، هر چه تعداد فرزندان و تعداد افراد خانواده بیشتر باشد، کیفیت زندگی کاری بالاتر خواهد بود. این نتایج برخلاف نتیجه مطالعه رحیمی (۲۲) و قلعه‌ای و همکاران (۱۴) است. از طرفی، با بالا رفتن تعداد ساعات کاری در هفته، کیفیت زندگی کاری نیز بالاتر خواهد رفت.

نتایج بررسی ضریب همبستگی بین ابعاد کیفیت زندگی کاری و کیفیت زندگی مالی نشان داد که رابطه معنی داری بین این متغیرها وجود دارد. به عبارت دیگر، کیفیت زندگی مالی اثر مستقیم بر کیفیت زندگی کاری داشته و هر چه کیفیت زندگی مالی بالاتر باشد، کیفیت زندگی کاری نیز بالاتر است. این نتیجه همسو با نتایج مطالعه قلعه‌ای و همکاران (۱۴) و بدری آذین و همکاران (۲۵) است. نتایج بررسی ضریب همبستگی بین ابعاد کیفیت زندگی کاری و استرس ناشی از نارضایتی اقتصادی نشان داد که رابطه منفی و معنی داری بین این متغیرها وجود دارد. به عبارت دیگر، هر چه استرس ناشی از نارضایتی اقتصادی بالاتر باشد، کیفیت زندگی کاری در تمام ابعاد پایین تر است و برعکس. این نتیجه همسو با نتایج مطالعه خاقانی زاده و همکاران (۱۱)، حمیدی و همکاران (۱)، ایمنی و همکاران (۱۳) مبنی بر رابطه منفی بین استرس مالی و کیفیت زندگی کاری است. همچنین، این نتیجه همسو با نتایج مطالعه قلعه‌ای و همکاران (۱۴) و بدری آذین و همکاران (۲۵) است.

نتایج بررسی ضریب همبستگی بین ابعاد کیفیت زندگی کاری و استرس ناشی از شرایط شغلی نشان داد که رابطه منفی و معنی داری بین این متغیرها وجود دارد. به عبارت دیگر، هر چه استرس مالی ناشی از شرایط شغلی بالاتر باشد، کیفیت زندگی کاری در تمام ابعاد پایین تر است و برعکس. این نتیجه همسو با نتایج مطالعه خاقانی زاده و همکاران (۱۱)، حمیدی و همکاران (۱)، ایمنی و همکاران (۱۳) مبنی بر رابطه منفی بین استرس مالی و

کیفیت زندگی کاری است. همچنین، این نتیجه همسو با نتایج مطالعه قلعه‌ای و همکاران (۱۴) و بدری آذین و همکاران (۲۵) است.

نتایج تحلیل رگرسیون متغیرهای تأثیرگذار بر کیفیت زندگی کاری نشان داد که متغیرهای سن روستاییان و تعداد فرزندان معنی‌دار شدند. این یافته برخلاف نتیجه مطالعه قلعه‌ای و همکاران (۱۴) است. از طرفی، یافته‌ها حاکی از آن است که متغیرهای کیفیت زندگی مالی، استرس ناشی از شرایط شغلی، و ساعات کار در هفته معنی‌دار شدند. این نتیجه نیز همسو با نتایج مطالعات قلعه‌ای و همکاران (۱۴)، بدری آذین و همکاران (۲۵)، میرکمالی و همکاران (۲۴) است. بنابراین، این متغیرها بیشترین تأثیر را در کیفیت زندگی کاری دارند.

با توجه به نتیجه‌گیری پژوهش حاضر، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود:

- با توجه به رابطه مثبت و معنی‌دار سن با کیفیت زندگی کاری، جوانان کیفیت زندگی کاری پایین‌تری دارند؛ از این‌رو، لازم است که مدیران و سرپرستان به حمایت‌های بیشتری از افراد جوان از طریق بهبود شرایط کاری برای آنها بپردازند و همچنین، در پذیرش دیدگاه‌ها و مشکلات آنها انعطاف‌پذیری داشته باشند.
- از آنجا که استرس مالی ناشی از شرایط شغلی و نارضایتی اقتصادی بر حسب طبقات درآمدی متفاوت است و افراد با درآمد پایین‌تر استرس مالی بیشتری را تجربه می‌کنند، شایسته است که سازمان‌های مربوط، با در نظر گرفتن طرح‌های حمایتی، تدابیری را برای گروه‌های درآمدی پایین در نظر گیرند که این افراد در شرایط نامساعد شغلی و اقتصادی دچار استرس و بحران مالی نشوند.
- از آنجا که کیفیت زندگی کاری و استرس مالی ناشی از نارضایتی اقتصادی افراد بر حسب سطح تحصیلات آنها متفاوت است، توصیه می‌شود که برنامه‌های ارتقای کیفیت زندگی کاری افراد بر اساس سطح تحصیلات طراحی شود و هر فرد بر اساس سطح تحصیلات از برنامه‌های آموزشی ویژه خود برخوردار باشد.

- نتایج حاکی از رابطه مستقیم و منفی استرس مالی ناشی از شرایط شغلی با کیفیت زندگی کاری بوده است؛ به دیگر سخن، با افزایش استرس مالی، کیفیت زندگی کاری کاهش پیدا می‌کند. از این رو، لازم است با اجرای برنامه‌های بهبود شرایط شغلی از جمله ارائه خدمات بیمه توسط سازمان‌های مربوط برای تمام اقشار و مشاغل، امنیت شغلی ارتقا یابد و از استرس مالی ناشی از شرایط شغلی کاسته شود تا از این رهگذر، بتوان به ارتقای کیفیت زندگی کمک کرد.

#### منابع

1. Hamidi, Y., Mortezaei, M., Heydari Pahlaviyan, L., Soltaniyan, E. and Heydari Moghaddam, R. (2014). The relationship between quality of work life and the level of participation and stress among healthcare workers. *Journal of Iranian Ergonomics and Human Factors Society*, 2(4): 18-24. (Persian)
2. Mirsepasi, N. (2007). Strategic human resource management and labor relation. Tehran: Mir Publication. (Persian)
3. Jazni, N. (2010). Human resources management. Tehran: Nashr-e Ney. (Persian)
4. Conger, R.D., Wallace, L.E., Sun, Y., Simons, R.L., McLoyd, V.C. and Brody, G.H. (2002). Economic pressure in African American families: a replication and extension of the family stress model. *Developmental Psychology*, 38(2): 179-193.
5. Toufan, N., Ghanbari, S. and Jaafari, M. (2013). Measurement of quality of life in rural areas (case study: Kaki and Kabgan districts of Dashti County). Master's Thesis, Sistan and Baluchestan University. (Persian)
6. Najmi, E. (2004). Art and sociological approaches. *Journal of Art Specialty Culture and Research*, 180: 20-23. (Persian)

7. Salmani, D. (2005). Quality of work life and improvement of organizational behavior. University of Tehran: Faculty of Management Publication. (Persian)
8. Sharifzadeh, F. and Abbasi, Y. (2008). Explaining the effects of quality of work life on reducing organizational exclusion from employee perspectives in organizations. *Journal of Faculty of Humanities of Semnan University*, 7(21): 63-96. (Persian)
9. Pourghane, P., Sharifazar. E., Zaer Sabet, F. and Khorsandi, M. (2011). Survey the effect of religious beliefs in stress reduction in students of Langroud Faculty of Medical Sciences. *Guilan University of Medical Sciences Journal*, 20(63). (Persian)
10. Hakimgavadi, M., Lavasani, M., Haghighatgoo, M. and Zebardast, O. (2011). Relation of depression, anxiety, stress and personality trait in dedicated children. *Veteran of Medicine Journal*, 3(9): 9-16. (Persian)
11. Khaghanizadeh, M., Ebadi, E., Sirati Nir, M. and Rahmani, M. (2008). Investigating the relationship between job stress and quality of work life in nurses in selected hospitals of the armed forces. *Journal of Military Medicine*, 10(3):175-184. (Persian)
12. Hajlo, N. (2012). The relationship between job stress, job burnout and quality of work life of employees with organizational satisfaction. *Journal of New Approach in Education Administration*, 3(3): 169-184. (Persian)
13. Eimeni, B., Karampour, A., Hamidi, Y. (2013). The relationship between quality of work life and job stress in employees of the Martyrs and Veterans Affairs Organization of Hamedan Province. *Journal of Military Medicine*, 51(4): 253-257. (Persian)
14. Ghalehei, E., Mohajeran, B., Naejabi, M. and Eimeni, B. (2015). The relationship between quality of work life and job stress in employees of the Martyrs and Veterans Affairs Organization of Hamedan Province. *Pajouhan Scientific Journal*, 13(4): 60-66. (Persian)

15. Ghasemzadeh, M. (2005). Effect of quality of work life on human resources productivity. Master's Thesis, Ministry of Cooperatives, Labour and Social Welfare. (Persian)
16. Buffardi, L., Papazoglou, D. and Morrison, M. (2000). Quality of work life survey of George Mason University employees. Daily Gazette Summary.
17. Walton, R.E. (2005). Quality of work life (QWL) measurement. Available at: [www.syn.dgn.com](http://www.syn.dgn.com).
18. Terhune, M.N. (2006). A study of demographics and gob-related categories that schools with indigenous populations. Doctor of Education in Education, Montana State University.
19. Wang, F., Brookhart, A. Setoguchi, S., Patrick, A. and Schneeweiss, S. (2006). Psychotropic medication use for behavioral symptoms of dementia department of psychiatry and division of pharmacoepidemiology and pharmacoconomics. Brigham and Women's Hospital Harvard Medical School. Boston, USA. *Current Neurology and Neuroscience Reports*, 6: 490- 495.
20. Asgari, A., Silong, A.D., Ahmad, A. and Samah, B.A. (2008). The relation between transformational leadership behaviors, organizational justice, leader-member exchange & perceived organizational support. *European Journal of Scientific Research*, 23(2): 227-242.
21. Salnameh Amari (2011). Statistics state of Ilam province. Available at: <http://www.amarilam.ir/SalnamehAmari>. (Persian)
22. Rahimi, H. (2006). Study of the effect of quality of work life of faculty members and their entrepreneurship level in public universities in Isfahan. Master's Thesis, Educational Management, Islamic Azad University, Khorasgan Branch, Isfahan. (Persian)
23. Hasanzadeh, R. (2004). Comparison of job stress and mental health of employees of Isfahan Petrochemical Company before and after privatization. Master's Thesis, Educational Sciences, Islamic Azad University, Khorasgan Branch, Isfahan. (Persian)

24. Mirkamali, S.M., Mazari, A., Khabareh, K. and Zoghipour, S. (2015). Identification of job stressors and its relationship with quality of work life (case study: faculty members of Birjand University). *Journal of Organizational Culture Management*, 13(4): 1113-1133. (Persian)
25. Badri Azin, Y., Abdovi, F. and Akbarzadeh, A. (2014). The relationship between job stress and quality of work life of physical education teachers in East Azarbaijan province. *Journal of Modern Psychological Research*, 9(33): 1-16. (Persian)